

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

УДК 378.14

МУШКЕТА РАДОСЛАВ

**ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПОЛЬЩІ
ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Тернопіль 2007

Дисертацією є монографія.

Робота виконана в Познанській Вищій школі педагогіки та адміністрування (Польща).

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ШИЯН Богдан Михайлович,
Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка,
кафедра теоретичних основ і методики
фізичного виховання, завідувач;
доктор педагогічних наук, професор

ПРИСТУПА Євген Никодимович,
Львівський державний інститут фізичної
культури, ректор;

доктор педагогічних наук, професор
ЗАВГОРОДНЯ Тетяна Костянтинівна,
Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника,
кафедра педагогіки, завідувач.

Захист відбудеться *28 вересня 2007 року* о 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна.

Автореферат розісланий *27 серпня 2007 р.*

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Чайка В. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Освіта дітей та молоді у кожній країні вимагає перманентного моніторингу стану речей і визначення напрямку змін з метою покращення якості навчання. Аналіз наукової літератури та емпіричного досвіду свідчить, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оцінювання навчальних досягнень учнів набула особливої актуальності через різке погіршення здоров'я школярів, необхідність підвищення оздоровчої функції фізичної культури, виховання відповідального ставлення до власного здоров'я як вищої індивідуальної і суспільної цінності, формування у школярів здорового способу життя, збільшення рухової активності учнівської молоді. Оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання передбачає формування в них готовності до здійснення контрольної оцінної функції та творчого розв'язання завдань здоров'язберігаючої освіти.

Проблематика контролю й оцінювання займає чільне місце в дебатах науковців, методистів і вчителів. Незважаючи на розмаїття пошуків, проблема контролю й оцінювання знань і вмінь учнів залишається не вирішеною до кінця. Її вважають “несмертельною, відкритою” проблемою перевірки результатів шкільного навчання, оцінювання результатів шкільної освіти.

Необхідність контролю й оцінювання впливає із суті навчання, його основних функцій, результатів, які спеціально підлягають оцінюванню. Це природна й загальноприйнята дія, що дає можливість діагностувати і прогнозувати розвиток педагогічного процесу. Більшість учителів фізичного виховання (60,5%) вважають контроль і оцінювання однією з найважчих професійних функцій, реалізація якої вимагає фундаментальної підготовки.

Оцінювання з фізичного виховання є необхідним елементом дидактичного процесу, яке дає змогу вчителю систематично накопичувати, аналізувати й інтерпретувати інформацію про дидактичний процес, визначати ступінь реалізації освітніх завдань. Не можна собі уявити процес навчання, що не враховував би однієї із основних педагогічних дій, якою є контроль та оцінювання шкільних досягнень учнів. Зміна способів, критеріїв і систем оцінювання повинна мати корисний вплив на покращення інших ланок освіти, тобто таксономії цілей, планування і програмування роботи вчителя та реалізації освітніх занять у всіх типах і видах шкіл.

Водночас у професійній діяльності вчителя фізичної культури щодо реалізації контрольної оцінної функції та системі його підготовки мають місце такі суперечності:

- між сформованими суспільними стереотипами в підготовці вчителя і сучасними завданнями, що стосуються модернізації навчально-виховного процесу;
- між суспільними вимогами і виховною практикою;
- між сучасними вимогами до викладачів і їх технологічною готовністю до професійної діяльності;

- між необхідністю комплексної оцінки, контролю та корекції навчальних досягнень учнів і поелементним оцінюванням результатів їх навчальної діяльності;

- між необхідністю здійснювати діагностико-прогностичну функцію на рівні прийняття оперативних рішень і традиційною системою професійно-педагогічної підготовки вчителя.

Зв'язок теми роботи з науковими програмами, планами, темами.

Монографічне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри теорії і методики фізичного виховання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за темою “Комплексний підхід до вирішення завдань фізичного виховання учнівської молоді”, номер державної реєстрації 13P090105.

Монографію рекомендовано до друку рішенням вченої ради ТНПУ ім. В. Гнатюка (протокол № 5 від 26.12.2006 р.).

Об'єкт дослідження – оцінювання навчальних досягнень учнів як компонент діяльності вчителя фізичного виховання і його професійної підготовки.

Предмет дослідження – система підготовки вчителів фізичного виховання Польщі до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Мета дослідження – визначити та обґрунтувати теоретичні і методичні основи реалізації контрольної-оцінної функції діяльності вчителів фізичного виховання в процесі їх професійного становлення.

Концепція дослідження. Професійна підготовка вчителя фізичного виховання враховує розвиток польської освітньої системи, її сучасний стан та перспективні напрямки модернізації відповідно до європейських і світових стандартів.

Розробка теоретичних основ підготовки вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється на основі взаємодії системного, праксеологічного, аксіологічного, компетентнісного, суб'єктного, особистісно-орієнтованого підходів, ієрархічної структури педагогічної діяльності вчителя фізичного виховання.

Теоретичний концепт визначає систему ідей, дефініцій, концепцій, вихідних категорій, основних понять, без яких неможливе розуміння сутності досліджуваної проблеми, і включає такі основні положення:

- процес оцінювання навчальних досягнень має забезпечувати не тільки досягнення цілей педагогічної системи, але й реалізацію особистісних сенсів суб'єктів освітнього процесу, взаємозв'язок його основних компонентів;

- предметом виміру у фізичному вихованні є всі властивості учня (соматичні, структурні, фізіологічні, біомеханічні параметри, моторні здібності, рухові вміння, знання про фізичну культуру), які можна розглядати в об'єктивному (як вимірювальні цінності) або суб'єктивному (як індивідуальні відчуття вчителя) аспектах;

- дидактичний вимір у фізичному вихованні охоплює кількісні (фізична вправність, фізичний розвиток, стан здоров'я) та якісні складники (рухові, організаційні, утилітарні вміння та знання, доповнені додатковою інформацією щодо позицій та інтересів учня);

- важливою складовою вдосконалення процесу оцінювання навчальних досягнень учня є його ознайомлення з плануванням, організацією та аналізом власної навчальної діяльності (самоконтроль і самооцінювання).

Здійснення контрольних-оцінних дій вчителів фізичного виховання враховує положення реформи системи освіти в Польщі, специфіку діяльності різних типів освітніх закладів, ієрархію критеріїв оцінювання досягнень учнів, особливості методів самоконтролю й самооцінки, стилів спілкування та управління дидактично-виховним процесом.

Професійна підготовка вчителя фізичного виховання здійснюється з урахуванням особистісних навчально-інформаційних і технологічних факторів, вимог педагогічної діяльності, орієнтується на компетентність і конкурентоспроможність фахівців на ринку праці.

Якісну підготовку вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів забезпечує педагогічна система, яка передбачає формування теоретичної і технологічної готовності до досліджуваного виду діяльності, самооцінку власної діяльності, здатність до неперервного професійного саморозвитку особистості. Педагогічна система підготовки охоплює навчання студентів у вищій педагогічній школі, підвищення кваліфікації, методичну роботу вчителів, самоосвіту і самовдосконалення та реалізовує загальні (суспільна, дидактична, виховна, діагностична) і специфічні (технологічна, дослідницька, прогностична) функції.

Реалізація концептуальних підходів забезпечує можливість характеризувати підготовку як спеціально організований інноваційний за своїм характером процес, побудований з урахуванням специфіки дидактико-виховної діяльності вчителя фізичного виховання, авторської концепції оцінювання досягнень учнів, що адаптована до реальних умов їх навчання і виховання.

Дослідницькі гіпотези. Обґрунтовуючи вибір дослідницької проблеми й готуючись до проведення досліджень було прийнято такі дослідницькі гіпотези:

1. Учителі фізичного виховання, які працюють у базових, гімназійних і понад базових школах, здійснюють контроль і оцінювання досягнень учнів незадовільним способом, що не співпадає з сучасними освітніми концепціями.

2. Рівень шкільного контролю й оцінювання досягнень учнів з фізичного виховання суттєво залежить від статі вчителів, їх місця проживання та місця роботи, тобто типу школи, організації методичної і кваліфікаційної допомоги..

3. Учителі фізичного виховання не формують основних умінь самоконтролю й самооцінки досягнень, не забезпечують інтелектуальний та емоційний розвиток учнів, що є наслідком слабкої психолого-педагогічної і методичної підготовки у вищій школі.

4. Причини, які порушують правильний перебіг контролю й оцінювання, вчителі фізичного виховання вбачають передусім у факторах, пов'язаних із діяльністю учнів та із слабкою спортивно-матеріальною базою.

5. Рівень емпатії має істотний вплив на виконання контрольних дій вчителя фізичного виховання. Темперамент, що характеризує вчителя, істотним чином впливає на перебіг оцінювальних дій.

6. Ретельність і правильність оцінювання досягнень учнів із фізичного виховання істотно залежать від представленого стилю дидактичного спілкування й стилю керування дидактично-виховним процесом.

7. У шкільній практиці під час проведення уроку фізичного виховання вчителі використовують обмежені способи, методи й інструменти оцінювання досягнень учнів, іноді проявляючи емпатійну поведінку щодо своїх вихованців.

8. Учителі фізичного виховання базових і гімназійних шкіл на початку запровадження реформи освіти в Польщі використовують обов'язкові предметні системи оцінювання досягнень учнів, проявляючи слабку зацікавленість інноваційними технологіями навчання і контролю навчальних результатів учнів.

Відповідно до предмета, мети, концепції і гіпотези дослідження сформульовано основні **завдання** роботи:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної і методичної літератури визначити сутність та зміст основних категорій, існуючі підходи до організації педагогічного контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів, їх основні функції і межі застосування.

2. Вивчити стан підготовки вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів, виявити основні недоліки і чинники впливу на здійснення цього виду професійної діяльності.

3. Розробити концепцію оцінювання досягнень учня з фізичного виховання як системи дидактичного виміру якості освіти на основі ефективної індивідуалізації, привчання учнів до відповідальності і самостійності, розвитку самоконтролю і самооцінки.

4. Науково обґрунтувати та експериментально перевірити технологію оцінювання навчальних досягнень учнів в системі професійної підготовки майбутнього вчителя, професійної кваліфікації і методичної роботи.

5. Обґрунтувати критерії вимірювання та оцінювання навчальних досягнень учнів, визначити їх ієрархію і методи статистичної обробки результатів.

6. Експериментально перевірити технологію реалізації системи оцінювання з фізичного виховання в навчально-виховному процесі освітнього закладу.

Методологічною основою дослідження є положення філософської та психолого-

педагогічної науки про суб'єкт діяльності, її багатоаспектну сутність, взаємозалежність між розвитком особистості й особливостями її навчально-пізнавальної діяльності; взаємозумовленість педагогічних явищ і процесів; про загальнодидактичні і технологічні аспекти навчання, реалізацію його виховної функції; інноваційні освітні технології; про компетенції і творчість вчителя; сучасні концепції виховання; про багатовекторність факторів і компонентів, які мають вплив на виконання контрольних-оцінних дій вчителя фізичного виховання.

Теоретичні основи дослідження. Для підготовки концепції дослідження послужили значущі й суттєві теорії в галузі: педагогіки (К. Дейнек, В. Оконь, Й. Поплюч, В. Сівінський, Р. Венцковський, С. Волошин), дидактики (К. Дейнек, К. Конажевський, Ч. Купісевич, Т. Левовицький, Н. Мушинський, Б. Немерко, С. Палька, Й. Пултужицький), психології (М. Давіс, Й. Дербі, Й. Гнітецький, Й. Стрелау, В. Свентоховський), дидактики фізичного виховання (Й. Бельський, Р. Цеслінський, Б. Чабанський, Б. Годан, Т. Кошиц, З. Жуковська) і теорії фізичного виховання (Т. Фролович, Г. Грабовський, З. Яворський, Т. Макак, В. Осінський, А. Павлуцький, Е. Приступа, Б. Шиян).

Базовими правовими документами, які визначають форми освіти в Польщі, є Закон про систему освіти (від 07.09.1991 р.) із змінами та Закон про фізичну культуру (від 18.01.1996 р.).

Методи дослідження. Для обґрунтування концептуальних положень підготовки вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів було застосовано спостереження, метод експертних оцінок, узагальнення досвіду роботи вчителів, діагностичне опитування (анкети, інтерв'ю), відвідування уроків та аналіз освітньої документації, а також педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої системи оцінювання і методи математичної статистики для з'ясування кількісних залежностей між явищами і процесами, що досліджувались. Дослідження стану контрольних-оцінних дій вчителів фізичного виховання було проведено за допомогою методу діагностичного опитування, а дослідницькою технікою була анкета.

Аналіз документації шкільних і предметних систем оцінювання здійснено для з'ясування їх переваг і недоліків.

Тип керування дидактично-виховним процесом було визначено на підставі картки, розробленої Варшавським Центральним осередком удосконалення вчителів, а стиль дидактичного спілкування – за допомогою картки В. Свентоховського.

З метою проведення ретельного аналізу результатів якісних досліджень було застосовано основні статистичні підрахунки, тобто відсоткові розклади, а для визначення взаємозв'язку між якісними рисами застосовувався тест незалежності χ^2 (чІ).

Рівень емпатії було досліджено за допомогою Індексу Інтерперсональної Реактивності (ІРІ) М. Давіса. Дослідницький інструмент містить чотири семиелементні шкали, які стосуються окремих аспектів емпатії. Кожна підшкала складається із семи пунктів, а кількість балів в межах

кожного з них може становити від 0 до 28 балів. Шкала ПП – прийняття перспективи – вимірює схильність до спонтанного сприйняття психологічної позиції інших у щоденному житті. Шкала ЕТ – емпатичної турботи – оцінює схильність спів відчувати і співчувати людям, яких спіткала невдача. Шкала ОП – особистої прикрості – стосується схильності відчувати дискомфорт у відповідь на надзвичайно сильні страждання інших. Шкала СФ – фантазії – вимірює схильність до перенесення за допомогою уяви в різні уявні ситуації.

Для дослідження темпераменту вчителів фізичного виховання було застосовано анкету темпераменту (КТ) Й. Стрелау, яка містить 134 запитання, в тому числі 44 – для визначення сили процесу збудження, 44 – для сили процесу гальмування та 46 для рухливості нервових процесів. Максимально в I і II типі темпераменту можна було отримати по 88 балів, а в III типі – 92 бали.

Використовуючи питання анкети, розробленої в Заводі методики фізичного виховання Катовіцької Академії фізичного виховання, яка складається із 50 проблемних запитань, було зроблено спробу визначити професійні позиції студентів-випускників, вчителів фізичного виховання. Твердження стосувалися ставлення опитуваних до: виконуваної професії, учнів, яких вони навчали, вдосконалення й підвищення професійної кваліфікації, виконання організаційних завдань у школі, контактів із батьками, тренерської професії, проведення позаурочних і позашкільних занять, педагогічного новаторства у фізичному вихованні, спортивної бази школи.

У дослідженнях було застосовано метод спостереження уроків фізичного виховання, які проводилися вчителями фізичного виховання. У базових школах проаналізовано 256 уроків: гімнастики, легкої атлетики, волейболу, гандболу, футболу, баскетболу, плавання, рухових ігор та забав. У гімназіях проаналізовано 173 уроки: гімнастики, легкої атлетики, волейболу, гандболу, футболу, баскетболу, музично-рухових форм. У понад базових школах було ми відвідали 155 уроків: гімнастики, легкої атлетики, волейболу, гандболу, футболу, баскетболу, музично-рухових форм.

У дослідженні було використано предметні системи оцінювання з фізичного виховання, розроблені учителями базових і гімназійних шкіл Великопольського воєводства.

Експериментальна база дослідження. Дослідницьким матеріалом були студенти-випускники, вчителі фізичного виховання й вчителі-методисти фізкультури. Всього в дослідженні взяли участь 1164 особи.

Основні етапи дослідження.

Перший етап (діагностико-емпіричний) передбачав аналіз існуючих підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів. З'ясовано сучасний стан розробленості проблеми у педагогічній науці та освітній практиці. Було досліджено вчителів фізичного виховання, вік обстежуваних, сімейний стан, закінчений ВНЗ та форму навчання, освіти, наявність додаткових повноважень і професійної спеціалізації, стаж роботи залежно від місця проживання й місця роботи (школи).

Середній вік досліджуваних становить близько 35 років, у тому числі середній вік жінок – 36,4, чоловіків – 33,3 роки. Найбільший відсоток становили вчителі у віці 31-45 років (49,5% усіх досліджених). Аналізуючи вікові інтервали й стать досліджуваних учителів, було виявлено, що в I інтервалі, тобто 22-30 років було досліджено 29,1% жінок і 47,7% чоловіків, у II інтервалі, тобто у віці 31-45 років – 54,3% жінок та 45% чоловіків, у III інтервалі, тобто у віці понад 46 років – 16,7% жінок і 7,3% чоловіків. В окремих містах (Познані, Вроцлаві й Лодзі) розподіл учителів за віковими ознаками подібний.

Понад 64% досліджених жінок і чоловіків перебували у шлюбі, а кожен третій досліджуваний був неодружений. Переважна більшість досліджуваних, тобто 88,8%, це випускники академії фізичного виховання. Решту 11,2% становили вчителі, які закінчили 3-річні ліцензійні вчительські колегіуми й 2-річні професійні вчительські студії. Близько 2/3 досліджуваних навчалися стаціонарно, а тільки 1/3 – заочно. Понад 94% досліджуваних з Познані й близько 87% з Вроцлава були випускниками місцевих академій фізичного виховання, зате майже 80% лодзьких учителів були випускниками Варшавської академії фізичного виховання, а близько 16% були випускниками університету в Лодзі.

Вища магістерська освіта – у 97,2% досліджуваних жінок і 94,6% чоловіків (95,9% усіх досліджуваних). Магістерську освіту мали вчителі з Лодзі – 98% досліджуваних. Близько 4% досліджуваних мали вищу освіту – базову (ліценціат).

Визначено додаткові кваліфікації у досліджуваних учителів (тренер й інструктор): повноваження проводити корекційно-компенсаційну гімнастику, спеціаліст біологічного відновлення, менеджер спорту й освіти. Було виявлено, що 59,5% досліджуваних мають різні додаткові кваліфікаційні повноваження (57,8% жінок та 61,1% чоловіків).

Середній стаж роботи досліджуваних учителів становив 11,4 років. Жінки характеризувалися дещо більшим стажем (12,8 років), ніж досліджувані чоловіки (10,1). Подібні дані щодо середньої тривалості стажу роботи вчителів було помічено в окремих містах, тобто 11,1% у Вроцлаві, 11,6% у Лодзі й 11,5% в Познані.

Другий етап (пошуково-дослідницький) – передбачав розробку програми формуального експерименту; здійснено експериментальну перевірку ефективності існуючої системи оцінювання, розроблено модель системи підготовки вчителя до оцінювання навчальних досягнень учнів. Було досліджено 584 учителі фізичного виховання, в тому числі 331 жінка й 253 чоловіків. Усі досліджувані вчителі мали вищу магістерську освіту за спеціальністю фізичне виховання. Дослідження проводилися в 1999-2000 навчальному році (від вересня 1999 р. до травня 2000 р.).

На *третьому етапі* (узагальнюючому) здійснено систематизацію, узагальнення й аналіз здобутих у процесі теоретичного аналізу та дослідно-експериментальної роботи даних, удосконалено технологію оцінювання навчальних досягнень учнів, сформульовано загальні висновки

дослідження.

Було проаналізовано 162 предметні системи оцінювання з базових шкіл (N=90) і гімназій (N=72) з Познані, Лешна, Коніна, Каліша, Яроціна, Гостиня, Косцяна, Равіча, Оборників Великопольських, Вжесні, Нового Томишля, Острова Великопольського, Піли й Гнізна.

Наукова новизна дослідження полягає у конкретизації й обґрунтуванні теоретико-методичних основ модернізації технології оцінювання навчальних досягнень учнів у професійній діяльності вчителя фізичного виховання, а також в системі його підготовки.

Уперше на основі аналізу стану підготовки вчителя фізичного виховання, причин і перспектив розвитку його контрольно-оцінних дій, конкретизації емпіричних і дидактико-психологічних чинників

- *модернізовано* систему оцінювання навчальних досягнень учнів із фізичного виховання, визначено межі і багатоаспектність змінних, факторів і компонентів цього процесу;

- *розроблено* концепцію і технологію оцінювання навчальних досягнень учнів як компонента дидактичного виміру (взаємодія системного, праксеологічного, аксіологічного, компетентнісного, суб'єктного, особистісно-орієнтованого підходів; реалізація під час оцінювання особистісних сенсів суб'єктів освітнього процесу, взаємозв'язок його основних компонентів; предметом виміру у фізичному вихованні є всі властивості учня (соматичні, структурні, фізіологічні, біомеханічні параметри, моторні здібності, рухові вміння, знання про фізичну культуру); дидактичний вимір у фізичному вихованні охоплює кількісні (фізична вправність, фізичний розвиток, стан здоров'я) та якісні складники (рухові, організаційні, утилітарні вміння та знання, доповнені додатковою інформацією щодо позицій та інтересів учня); важливою складовою вдосконалення процесу оцінювання навчальних досягнень учня є його ознайомлення з плануванням, організацією та аналізом власної навчальної діяльності);

- *розроблено* систему підготовки вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів, яка передбачає формування теоретичної і технологічної готовності до досліджуваного виду діяльності, самооцінку власної діяльності, здатність до неперервного професійного саморозвитку особистості. Педагогічна система підготовки охоплює навчання майбутніх фахівців у вищій педагогічній школі, підвищення кваліфікації, методичну роботу вчителів, самоосвіту і самовдосконалення та реалізує загальні (навчальна, розвивальна, виховна, діагностична) і специфічні (технологічна, дослідницька, прогностична) функції;

- *обґрунтовано* критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання (рівень умінь і знань, участь в обов'язкових заняттях, підготовка до занять, участь в обов'язкових і факультативних заняттях, допомога в їх організації, особливі досягнення), які враховують схильності, риси і темперамент учнів, визначають основні об'єкти оцінювання, сформованість умінь самооцінки, стиль дидактичного спілкування і управління навчально-виховним

процесом.

Дістали подальшого розвитку дидактичні основи технології оцінювання навчальних досягнень учнів, положення про логіку контрольно-оцінних дій вчителя, їх процесуальний характер.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено схему оцінки і дидактичного виміру у фізичному вихованні, функціонування оцінки в шкільній системі освіти; розкрито особливості діагностико-прогностичної діяльності вчителя фізичного виховання; створено модель упровадження авторської системи оцінювання навчальних досягнень з фізичного виховання.

Практичне значення дослідження. Дослідження послужили Групі експертів Міністра національної освіти й спорту з фізичного виховання для підготовки рапорту, що стосується запровадження Національної програми під назвою “Стратегія розвитку спорту в Польщі до 2012 року”. Автор монографії був одним із шести членів групи експертів Міністерства національної освіти.

Результати дисертаційного дослідження було застосовано в місцевому освітньому заході. У 2003 році Великопольський куратор освіти в Познані створив експертно-консультативну комісію з фізичного виховання, головним завданням якої було здійснювати позитивні зміни в галузі фізичного виховання у понад 3200 школах у Великопольщі. Автор був і далі є членом тієї групи. В тому ж році було втілено за участі Комісії “Воеводську стратегію розвитку фізичного виховання і шкільного спорту”. Ця стратегія заклала запровадження освітніх інструментів, які значно вплинуть на покращення якості фізичного виховання у школах. Дослідження однозначно вказували на перманентну проблему інструментального оцінювання учнів із фізичного виховання, на відсутність освітньої суб’єктивності, й зокрема на неправильний підбір методів і критеріїв оцінювання.

Особистий внесок дослідника. Одержані автором наукові результати є самостійним внеском у розробку проблеми оцінювання навчальних досягнень учнів як складової професійної підготовки вчителя фізичного виховання і професійної діяльності. Ідеї та думки, що належать співавторам публікацій, не використовувались у матеріалах монографії. У спільно написаній статті з М. Броніковським Р. Мушкеті належить матеріал, що відображає особливості і тенденції нової системи фізичного виховання у Польщі.

На захист винесено такі положення:

1. Технологія оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється на основі взаємодії системного, праксеологічного, аксіологічного, компетентнісного, суб’єктного, особистісно-орієнтованого підходів; забезпечує реалізацію особистісних сенсів суб’єктів освітнього процесу, взаємозв’язок його основних компонентів, вимір всіх властивостей учня, які охоплюють кількісні та якісні складники.

2. Система підготовки вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів передбачає формування теоретичної і технологічної готовності до досліджуваного виду діяльності, її самооцінку, здатність до неперервного професійного саморозвитку особистості.

3. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання враховують схильності, риси і темперамент учнів, визначають основні об'єкти оцінювання, сформованість умінь самооцінки, стиль дидактичного спілкування і управління навчально-виховним процесом.

Вірогідність отриманих результатів дослідження забезпечується системним підходом до вивчення предмета дослідження, поєднанням теоретичного, емпіричного і практичного рівнів дослідження, використанням методів, які відповідні меті і завданням дослідження, масиву експертних даних і їх опрацюванням з використанням методів статистичного аналізу.

Упровадження результатів дослідження. Результати досліджень, що стосувалися багатовекторних передумов контрольно-оцінюючих дій вчителів фізичного виховання, були представлені на 29 наукових, науково-навчальних і науково-методичних конференціях та наукових семінарах. Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес різних типів освітніх закладів польських міст Вроцлав, Лодзь, Познань.

Кандидатська дисертація на тему “Фізична вправність та інші критерії оцінки біологічного стану здоров'я у сільських дітей Ліщинського воєводства” захищена у 1998 році. Її матеріали в тексті монографії не використовувалися.

Публікації. Авторські результати дослідження та теоретичне обговорення проблематики, пов'язаної із компетенціями й кваліфікацією та контрольно-оцінними діями вчителів фізичного виховання, відображені в 7 монографіях і підручниках, 32 наукових і методичних статтях, у матеріалах науково практичних конференцій.

Структура монографії. Монографія складається із вступу, 4 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (288 найменувань, з них – 28 іноземними мовами), 172 таблиці, 47 рисунків. Загальний обсяг монографії 553 сторінки, основна частина – 498 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МОНОГРАФІЇ

У вступі з'ясовано причини й необхідність проведення досліджень у сфері виконання контрольно-оцінних дій вчителями, які працюють у різних типах і видах польських шкіл. Визначено, що у сфері шкільного фізичного виховання відчувається певна нестача конкретної праксеологічної інформації, має місце певний понятійний хаос, відсутність ретельних і прагматичних наукових досліджень, і як наслідок – низький рівень виконання контрольно-оцінних дій учителями фізичного виховання в усіх типах шкіл.

У **першому розділі** – “Правові передумови оцінювання у світлі реформи системи освіти в Польщі” – проаналізовано й прокоментовано всі актуальні освітньо-правові положення, які стосуються оцінювання досягнень учнів та виконання вчителями контрольно-оцінних дій, а також основних контрольних функцій, покладених на школу.

Охарактеризовано основні сфери діяльності вчителя, які підлягають оцінці, зокрема: предметна і методична правильність проведених занять, реалізація навчально-виховних завдань, пробудження ініціативи учнів; професійна відданість вчителя; активність педагога щодо професійного самовдосконалення; дії вчителя щодо підтримки всебічного розвитку учня з урахуванням його можливостей і потреб; дотримання правил організації праці.

У **другому розділі** – “Учитель в теорії й на практиці” – описано вибрані дилеми освіти дітей і молоді, основні поняття, що стосуються компетенцій і навчання, ключові компетенції учня, компетенції вчителя в польській школі, а також характеристику вчителя фізичного виховання та викладача ВНЗ.

Г. Грабовський (2000) дав визначення вчителів як фахівців в галузі людської поведінки, праця якого полягає в інтенційному мотивуванні до його зміни у суспільно бажаному напрямку. Учитель за З. Жуковською (1993), це професія й покликання, це успадковані й набуті здібності, це відповідний комплекс рис особистості й характеру, це вміння присвятити себе для добра інших, це любов до дітей. Праця за професією повинна приносити вчителю радість і задоволення, без огляду на різні обставини й ситуації (напр. матеріальний стан).

У дослідженнях, які стосуються професійної підготовки вчителів, можна виділити три напрями:

- історичний (відображає процес формування вчительської професії та її розвитку на тлі різних суспільних систем);
- соціологічний (відображає суспільні ролі вчителя, його позицію, походження, кваліфікацію);
- психолого-педагогічний (концентрує увагу на особистісних, праксеологічних, креативних і комунікативних компетенціях учителя).

Аналіз результатів психолого-педагогічних досліджень (Г. Грабовський, К. Конажевський, Т. Кошиц, В. Пуслецький, Б. Чабанський та ін.) дав змогу систематизувати завдання діяльності вчителя, його професійні риси, стилі дидактичного спілкування.

Положення реформи системи освіти в Польщі чітко визначають загальні завдання школи, в яких говориться що вчителі повинні прагнути до всебічного (багатовекторного) розвитку учня як основної мети освітньої роботи. Шкільне навчання полягає у гармонійній реалізації вчителем завдань у сфері навчання, формування вмінь і виховання. Ці завдання становлять взаємно доповнюючі й рівнозначні виміри праці кожного вчителя (Розпор. МЕН 1999). Реалізація цих завдань

мусить базуватися на основній ідеї функціонування сучасної школи, що учень є суб'єктом навчального процесу.

На окремих етапах шкільної освіти вчителі повинні проявити визначені компетенції під час реалізації визначеного комплексу завдань. Запроваджувана реформа системи освіти в Польщі повинна корелювати із змінами у навчанні майбутніх фахівців. Отже, надзвичайно важливим є усвідомлення компетенції й вимог, які ставляться перед майбутніми педагогами (Demel 1998, Окос 1999). Вчитель фізичного виховання має значний вплив на багатосторонній і гармонійний розвиток учня в межах тих самих трьох сфер: емоційній, інтелектуальній та фізичній (Cendrowski 1996, Grabowski 1997, Demel 1998). Отже, істотним завданням спеціалізованих ВНЗ є підготовка висококваліфікованих і компетентних кадрів, які відповідатимуть складним і високим вимогам сучасного життя, й передусім завданням модернізації освітньої галузі.

Комітет педагогічних наук Польської академії наук (Denek 1998) розробив стандарти професійних компетенцій учителів сучасної польської школи. В них виділено 5 груп вчительських компетенцій: 1) прагматичні компетенції, які характеризуються результативністю вчителя у плануванні, організації, контролі й оцінюванні освітніх процесів; 2) компетенції взаємодії, які характеризуються успішністю соціальної поведінки і справністю інтеграційних дій вчителя; 3) комунікативні компетенції, які виражаються успішністю мовленнєвої поведінки в освітніх ситуаціях; 4) креативні компетенції, які характеризуються інноваційністю і нестандартністю дій; 5) інформаційно-медійні компетенції, які передбачають вміле використання найновіших джерел інформації у професійній діяльності.

Міністерство Національної освіти й спорту, спираючись на вищевказане опрацювання, визначило компетенції, які повинен отримати вчитель під час навчання у вищих професійних навчальних закладах, вищих магістерських чи післядипломних студіях. Згідно з цим розпорядженням вчителі повинні оволодіти дидактичними, суспільно-виховними, креативними, праксеологічними, комунікативними й інформаційно-медійними компетенціями.

З. Жуковська (1993) визначила суспільні очікування від вчителя. Вона вважає, що вчитель, щоб справді впливати на розвиток суспільства, повинен перманентно реагувати на швидкий науково-технічний розвиток, передбачати тенденції загальносуспільного розвитку і в цьому контексті навчати й виховувати дітей і молодь. Отже, З. Жуковська визначила компетенції вчителя таким чином: а) предметно-методичні; б) методично-організаційні; в) суспільно-культуротворчі.

В. Оконь запропонував модель сучасного вчителя у світлі традиційної, може "трохи застарілої" моделі. Відмінності між різними моделями показує табл. 1.

Модель вчителя	
Традиційний вчитель	Сучасний вчитель
Програму трактує як комплекс однаково важливих інформацій, призначених для вивчення	Програма (і підручник) є матеріалом навчання, в якому виділяються вартості важливі, для тривалого засвоєння, й менш важливі. Найбільшого значення надає глобальним проблемам
Основним завданням вважає передачу програмно-підручникових знань.	Застосовує різноманітні методи навчання для розвитку інтеракції між ним та учнями, активізації процесу навчання.
На основі програм розробляє план і зміст уроків і власної діяльності.	Визначає цілі навчання й елементи змісту, а також операції учнів, які ведуть їх до досягнень з урахуванням вікових особливостей. Так добирає засоби й методи навчання, щоб під час відповідно сформованих дидактичних ситуацій учні мали можливість виконувати цікаві завдання.
Якість навчання учень проявляє шляхом відтворення знань, отриманих від учителя, підручника чи інших джерел.	Якість навчання учень демонструє під час перевірки досягнень шляхом розв'язування проблем і творчого застосування знань в реальних чи змінених ситуаціях.
У роботі вчителя й учнів домінують вербальні методи.	Учень використовує різні дидактично-виховні засоби – фільми, рольові ігри, відеомагнітофони й комп'ютери включно.
У процесі виховання й навчання домінують пізнавальні елементи.	Діяльність учнів полягає у гармонійному поєднанні пізнання з переживанням цінності й діяльністю, що змінює дійсність, а також навчання з вихованням.
Навчання й виховання мають закритий характер, їх регулюють вимоги, схеми, заборони й накази.	Освіта має відкритий характер, поруч із методичними орієнтирами є в ній багато місця є на новаторські й творчі починання.

Автори польської реформованої системи освіти досить чітко й однозначно вказали межі компетенцій і досягнень, які повинен здобути кожен учень. Отже, за ключовими компетенціями учня (проект реформи системи освіти ("Projekt" 1998)), можна описати й вказати компетенції вчителя, які повинні відповідати досягненням учня.

Сучасна модель підготовки вчителя з фізичного виховання не завжди враховує те, що випускник може працювати не тільки в школі, але й у садочку, спортивних секціях, війську, поліції, фітнес-центрах, приватних фірмах. Це вимагає внесення змін у навчальні плани і програми ВНЗ. Зазначено, що багатофункціональність діяльності вчителя фізичного виховання вимагає реалізації різних ролей: ресоціалізатора, консультанта, фасилітатора, субліматора, преорієнтатора, промоутера, координатора, ініціатора та ін.

У **третьому розділі** – *“Місце оцінювання навчальних досягнень учня в дидактиці фізичного виховання”* – охарактеризовано особливості шкільної і предметної системи оцінювання; визначено поняття і функції шкільного оцінювання, його основні критерії; обґрунтовано значення самооцінки і самоконтролю в організації та оцінюванні навчальної роботи учня; з'ясовано освітні

цілі і стандарти навчальних досягнень учня з фізичного виховання; сформульовано десять заповідей оцінювання навчальних досягнень учня.

З'ясовано, що вимір в шкільній освіті функціонує як дидактичний вимір (рис. 1) у процесі застосування точних методів, слугує перевірці досягнень учнів. Вимір та оцінювання в дидактичному процесі тісно пов'язані між собою і взаємодоповнюються. Результати вимірів дають змогу перманентно модифікувати дидактичний план роботи учнів і сформулювати завдання, які реалізуються на уроках фізичного виховання, до схильностей і можливостей кожного учня. Вони забезпечують можливість порівнювати індивідуально здобуті результати, інформувати про фізичний розвиток учня чи його відсутність.

Предметом виміру у фізичному вихованні можуть бути всі властивості учня, напр., соматичні, структурні риси, фізіологічні, біомеханічні параметри, моторні здібності, рухові вміння, знання про фізичну культуру тощо, які можна розглядати в об'єктивному (як вимірювальні цінності) або суб'єктивному аспекті (як індивідуальні відчуття вчителя, що оцінює). Ефектом об'єктивного виміру (що не завжди є тотожним об'єктивній оцінці) є між ін. рівень рухових здібностей учня, напр. швидкість, стрибучість, сила плечей і т.п. Дидактичний вимір у фізичному вихованні – згідно з нашою концепцією – охоплює кількісні (фізичну вправність, фізичний розвиток, стан здоров'я) та якісні складники (рухові, організаційні, утилітарні вміння та знання учня, доповнені додатковою інформацією щодо позицій і настанов учня). Кількісні компоненти легко оцінити й виміряти, але дуже важко об'єктивно й справедливо проаналізувати, зате якісні компоненти однаково складні й неоднозначні як у вимірюванні, так і в оцінюванні.

Рис.1. Схема функціонування дидактичного виміру

Основною метою фізичної освіти є формування бажаних позицій учнів щодо фізичної культури в широкому розумінні слова (ставлення до предмету, занять, вправ, участь у додаткових заняттях, суспільна заангажованість та ін.). У багатьох дослідженнях позиції учнів є критері-

ями оцінювання навчальних досягнень. Здійснені автором експериментальні дослідження свідчать, що об'єктивна і зрозуміла для учнів система оцінювання позитивно впливає на формування їх ставлень до фізичної культури.

Визначено, що для створення системи оцінювання необхідно враховувати психологічні і суспільні чинники, зовнішні і внутрішні фактори. Серед найважливіших з них можна назвати: використання освітньо-правових документів, розробка стандартів досягнень і вимог, система зовнішніх екзаменів, програма школи, рівень знань і досвіду вчителів, пропозиції видавничого ринку тощо. Найважливішими в процесі створення й правильного функціонування системи оцінювання є учні, вчителі, батьки, формальний і предметний нагляд.

З позиції учнів система повинна гарантувати безпеку, чіткі й зрозумілі правила, уніфіковані вимоги, можливість оцінити власні успіхи, дізнатися про них у кожний момент діяльності, порівняти з іншими. З позиції вчителів система повинна гарантувати широку поінформованість, розмаїття джерел, відповідність стандартам, легкість у застосуванні, безпеку. З позиції батьків система повинна характеризуватися достатньою інформативністю, чіткістю, можливістю порівняння досягнень дитини з іншими, гарантією її успіху.

Встановлено, що шкільне оцінювання – це інформація про результати навчання з відповідним коментарем, якій стосується: умов навчання, способу отримання інформації про результати та їх інтерпретації, способу використання цієї інформації для подальшого навчання. Шкільне оцінювання, виражене цифрою або словом, повинно мати для учня визначену вартість, з якою він буде себе ототожнювати. Будь-яка оцінка, що виставлена в письмовій чи усній формі, чи за допомогою жесту завжди виконуватиме такі функції: дидактичну, виховну, суспільну, класифікаційну, діагностико-прогностичну та ін.

У процесі фізичного виховання виділено чотири етапу контролю й оцінювання. Перший етап – визначення рівня фізичної вправності, фізичного розвитку, здоров'я, умінь, знань, поведінки з урахуванням умов сім'ї і середовища. Результатом першого етапу є вихідні (початкові) оцінки. Другий етап – це систематичне оцінювання й контроль навчальних досягнень протягом семестру, навчального року (періодичні оцінки). Третій етап – це аналіз досягнутої мети, кінцевого результату (підсумкова, семестрова, річна оцінки). Четвертий етап – це планування або прогнозування досягнень учнів, їх перманентне вдосконалення.

У фізичному вихованні предметом контролю і оцінювання є: рівень і розвиток фізичної вправності (моторні, кондиційні і координаційні здібності), рівень і розвиток умінь (техніко-тактичних, рекреаційно-спортивних, утилітарних, організаційних), рівень і розвиток знань про фізичну культуру, ставлення, поведінка, заангажованість, активність на уроці і позаурочних заняттях тощо.

У монографії проаналізовано й систематизовано різні підходи до визначення загальних і

конкретних критеріїв оцінювання навчальних досягнень з фізичного виховання (Й. Бельський, М. Сміглевська, С. Тила та ін.). Пропозиції авторів щодо критеріїв оцінювання є дуже подібними, оскільки основними сферами контролю й оцінювання визначають позицію і поведінку учня, його рухові та організаційні вміння, фізичну вправність та рівень знань. Помітна відсутність деталізації практичних дій учителя щодо застосування процедур оцінювання.

Ефективність дидактико-виховної роботи вчителя фізичної культури значно зростає під час застосування елементів самоконтролю і самооцінки. Найкращім вирішення цієї проблеми є робота і ведення щоденників, календарів і карток самооцінки учня. У цих джерелах доцільним є відображення такої інформації: про фізичний розвиток (маса тіла, зріст, об'єм легенів, перенесені хвороби, шеплення тощо), про рівень фізичної вправності (результат пробних тестів моторних здібностей), рухові вміння з різних видів спорту, відомості з фізичної культури. Результати самооцінювання, відображені у щоденнику, повинні враховуватися учителем під час підсумкового контролю.

З огляду на реалізовані цілі оцінювання виділено діагностичне оцінювання (вступне), формативне і підсумкове.

Для потреб фізичного виховання розроблено своєрідні десять заповідей оцінювання навчальних досягнень учнів:

1. Учень є суб'єктом усіх дій вчителя.
2. Застосовуй чіткі, об'єктивні й справедливі критерії оцінювання учня. На першому уроці нового навчального року ознайом учнів зі своїми вимогами й критеріями контролю й оцінювання, маючи на увазі всебічний і різносторонній вплив на розвиток кожного учня.
3. Перш, ніж перевіряти, треба навчити.
4. Оцінюючи вміння, психомоторику й знання май на увазі поточний стан (рівень), але передусім розвиток учня.
5. Перевіряючи рівень фізичної вправності й рухових умінь учнів (технічно-тактичних), враховуй різні схильності й стан психофізичного, емоційного, інтелектуального й моторного розвитку кожного учня.
6. Оцінювання вимірів компонентів фізичної вправності учня не може впливати на підсумкову оцінку з фізичного виховання.
7. Кожен учень заслуговує щонайменше хорошої оцінки з фізичного виховання і кожен може отримати відмінну оцінку.
8. Не використовуй оцінок для покарання учнів.
9. Намагайся уникати незадовільних і допустимих оцінок з фізичного виховання. Вища оцінка мотивує, а занижена – формує негативну мотивацію.
10. Навчи учня робити самооцінку й самоконтроль власних умінь, справностей, знань,

психологічного розвитку, поведінки й позицій, які є більш доцільними й ефективними у процесі навчання й виховання.

У **четвертому розділі** – *“Методологія власних досліджень”* – визначено основні дослідницькі цілі й гіпотези, охарактеризовано передумови здійснення контрольних оцінних дій учителями фізичного виховання, встановлено їх зв’язок з проявами емпатійної поведінки на уроках, з’ясовано особливості шкільної і предметної системи оцінювання, представлено авторську концепцію і технологію оцінювання навчальних досягнень учнів, проаналізовано результати експериментального дослідження.

Дослідженням було охоплено 580 респондентів, переважна більшість яких (88,8%) – випускники академії фізичного виховання, 11,2% – закінчили інші навчальні заклади. В експерименті брали участь також 25 учителів, які виконували функції методичних консультантів з фізичного виховання в обласних методичних центрах (м. Познань, Лешно, Вроцлав, Гожов, Щецин). Авторська система оцінювання якості фізичного виховання охоплювала понад 3500 базових, гімназійних і понадгімназійних шкіл.

Випускники багатьох вищих навчальних закладів зауважують, що у сфері формування вмінь оцінювати навчальні досягнення учнів, є суттєві вади: слабка практична підготовка студентів до виконання оцінних дій, домінування теорії над практикою щодо реалізації програми навчання, низький рівень компетенції викладачів вищої школи, перевага біомедичних предметів над гуманітарними, слабкий контроль й оцінювання розвитку і досягнень студентів під час вивчення різних теоретичних і практичних дисциплін.

Експериментальна робота здійснювалася шляхом організації методичної роботи, засідань, проведення майстер-класів і конференцій, індивідуальних та групових консультацій.

Форми вдосконалення і підготовки вчителя пропонувалися державними і недержавними ВНЗ, центрами професійного вдосконалення й методичними центрами. Близько 66% досліджуваних учителів поглиблювали власні уміння і знання, беручи участь у різних формах неперервного навчання.

Під час експериментальної роботи було зацентровано увагу вчителів на основних факторах, які необхідно діагностувати в процесі фізичного виховання, встановлено їх ієрархічну послідовність. З’ясовано, що серед основних об’єктів діагностування найбільш вагомими є: фізична вправність (93,8%), рухові вміння (92,1%), позиції учнів (84,2%), знання (82,8%), поведінка учнів (79%), фізичний розвиток (73,6%), здоров’я (64%), стосунки в колективі (36,2%).

У процесі пошукової роботи доведено, що найважливішими критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів є їх позиції (ставлення) і поведінка, розвиток фізичної вправності і рухових умінь, стан фізичної вправності. менш істотними критеріями є утилітарні й організаційні вміння, стан фізичного розвитку, знання, стан здоров’я. Серед найважливіших способів діагнос-

тування основних компонентів було визначено тести, контрольні роботи, спостереження, інтерв'ю, бесіди й аналіз документації.

Розроблена система оцінювання якості фізичного виховання містить опис цілей, завдань, засобів, методів і дослідницьких процедур. Вимір якості охоплює дослідження стану фізичної вправності дітей та молоді (засіб – Міжнародний тест фізичної вправності), дослідження окремих рухових умінь (засіб – Великопольська перевірка рухових умінь), дослідження знань про фізичну культуру (засіб – комплект тестів), аналіз ставлень та інтересів учнів (засіб – анкети), аналіз матеріально-технічних умов школи та спортивно-рекреаційного забезпечення (засіб – анкета для керівників школи).

Суттєвим елементом якості фізичного виховання в школі є якість роботи вчителя, оцінювана директором, батьками, учнями й самим учителем. В рамках тієї оцінки особливе місце займають вміння вчителя контролювати й оцінювати досягнення учнів з фізичного виховання. З цією метою підготовлено авторську пропозицію критеріїв оцінювання учня з фізичного виховання (див. рис. 2).

Пропонована технологія оцінювання учнів (шкільним балом) з фізичного виховання була перевірена експериментальним дослідженням і може застосовуватися на різних рівнях навчання. За досягнення в реалізації завдань з окремих критеріїв учень в поточному оцінюванні не отримує оцінки, а тільки бали. Такий спосіб оцінювання для нього є більш сприятливим, бо отримання 2 бали за виконане рухове завдання викликає менший стрес, ніж отримання низької оцінки, напр. допустимої.

Оцінювання рівня й прогресу в обсязі вміння і знання є середнім арифметичним від суми отриманих балів за всі завдання. За цей критерій учень може отримати від 1 до 6 балів.

Участь в обов'язкових заняттях стосується підсумку присутності учня на уроках під час семестру, за що може отримати:

89 % - 100 % присутності – 2 бали.

76 % - 88 % присутності – 1,5 бали.

63 % - 75 % присутності – 1 бал.

50 % - 62 % присутності – 0,5 бала.

менше 50 % присутності – учень не атестований.

Рис. 2. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання

За невідповідність учня до уроку визнано: відсутність форми, відповідного взуття та невідповідну гігієну одягу. Відсутність підготовки до уроку фіксується за допомогою умовних знаків (напр. крапок), сума яких впливає на кількість балів:

0 – 2 знаків – 2 бали.

3 – 5 знаків – 1,5 бала.

6 – 8 знаків – 1 бал

9 – 11 знаків – 0,5 бала.

менше 11 знаків – 0 балів.

Участь у факультативних заняттях стосується всіх учнів, які беруть участь у такій формі рухової активності. Бали здобуваються за другим критерієм, тобто вони є залежні від відвідування учнями вибраних занять.

П'ятий критерій відображає ступінь допомоги вчителю у справі формування фізичної культури, напр. модернізація шкільної спортивної бази, ремонт обладнання, об'єктів і спортивного спорядження, підготовка простих приборів для вправ, редагування шкільної газети тощо. Бали залежать від спільно визначеної й відробленої кількості годин, як наприклад:

2 год. – 2 бали.

1,5 год. – 1,5 бали.

1 год. – 1 бал.

0,5 год. – 0,5 бала.

До особливих досягнень (у тому числі поза програмою) зараховуються успіхи учня у різного роду конкурсах, пов'язаних із фізичною культурою, діяльністю на користь фізичної культури

(напр. писання статей до шкільної стінгазети) або в спортивних змаганнях. За цим критерієм учень може отримати від 0 до 2 балів, враховуючи: кількість стартів, ранг змагання, зайняте місце, кількість стартуючих спортсменів чи команд (дружин) тощо, а також помітну заангажованість учня в реалізацію завдань. Спосіб нарахування балів залежить від внутрішніх установок учителя.

Сума балів з шести критеріїв визначає підсумкову (семестрову чи річну) оцінку за шкалою:

- понад 14 бал. – відмінно
- 12,1 – 14 бал. – дуже добре
- 10,1 – 12 бал. – добре
- 8,1 – 10 бал. – достатньо
- 6,1 – 8 бал. – допустимо
- менше 6 бал. – недостатньо.

Представлена концепція оцінювання навчальних досягнень учня з фізичного виховання підкреслює значущий вплив позиції (ставлення до предмету й шкільних обов'язків, додаткове залучення до робіт на користь фізичної культури) на отримання кінцевого результату. Цей спосіб є особливо мобілізуючим для учнів, які мають низький рівень і слабкі успіхи щодо вмій і знань.

Контроль і оцінювання досягнень учня повинні бути об'єктивними й обґрунтованими вчителем. Надто жорстке й формальне оцінювання стає причиною того, що дидактична функція домінує над виховною функцією. Зате надмірний лібералізм зводить до мінімуму дидактичну функцію, не підсилюючи функції виховної.

Без огляду на прийнятий вчителями у своїй школі спосіб оцінювання учня (оцінки, бали, відсотки тощо), предметом оцінювання з фізичної культури не повинна бути фізична вправність. Оцінка за фізичну вправність не має нічого спільного з освітою.

Зате вимір фізичної вправності слід трактувати як освітню ситуацію, завдяки якій учень, підтримуваний учителем, повинен навчитися самостійно перевіряти свою фізичну форму.

Ця пропозиція була запроваджена в багатьох базових, гімназійних і понадгімназійних школах Великопольського воєводства. Учителі, що реалізовували цю систему, здійснювали оцінювання відповідно до власних умов і можливостей, пов'язаних із базою школи, кваліфікацією вчителів і зацікавленнями учнів, модифікуючи цю систему (див. рис. 3).

На початку кожного навчального року вчитель інформує учнів про систему контролю й оцінювання під час організаційного уроку. Додатково ця інформація вивішуються в такому місці, щоби забезпечити учням з нею постійний контакт (напр., стінна газета перед спортивним залом). Із принципами оцінювання ознайомлюють також батьків. Це можна зробити на перших загальних або класних батьківських зборах.

Після закінчення підсумкового оцінювання вчитель детально аналізує (на основі думок і

результатів анонімно проведеного серед учнів і батьків анкетування), існуючу в школі систему оцінювання. Це дозволить опрацювати перед початком наступного навчального року вдосконалений або модифікований спосіб оцінювання.

Після трьох років функціонування розроблена у Великопольщі система виміру якості фізичного виховання зумовила помітні зміни в роботі вчителів фізичного виховання, що проявилось у покращенні програмування й планування навчальної роботи в умовах уроку, запровадженні новаторських методичних рішень, абсолютному покращенні способу оцінювання, налаштовано-го на суб'єктивне трактування учня – учасника навчального процесу. На думку вчителів, розроблена система забезпечує ознайомлення всіх суб'єктів навчального процесу (учнів, учителів, батьків) з новими критеріями оцінювання та його результатами на різних етапах навчання, під час уроку і позаурочних заходів. Ця система передбачає постійний зворотній зв'язок вчителя і учня, можливу модифікацію процедури оцінювання. В найближчі кілька років, якщо ця система надалі буде послідовно втілюватися й компетентно проводитиметься моніторинг і модифікація, повинен з'явитися чіткий прогрес якості фізичного виховання, у тому числі також щодо оцінювання досягнень учнів.

Важливим завданням у навчальній роботі кожного вчителя є оцінювання досягнень учнів, його узгодженість із обов'язковими освітніми положеннями (розпорядження Міністра національної освіти про оцінювання, атестацію й переведення учнів) та шкільними правилами (статут школи, розпорядок школи, шкільна й предметна система оцінювання). Без огляду на розташування, тип і вид школи та вчительські пропозиції критеріїв оцінювання учнів треба категорично пам'ятати, що “при виставленні оцінки з фізичного виховання треба особливо враховувати зусилля, які затрачає учень, щоб справитися з обов'язками, які впливають із специфіки тих занять” (розпорядження МНО, 2001).

Рис. 3. Дії вчителя щодо запровадження новаторської системи оцінювання з фізичного виховання

На якість виконання контрольних оцінних дій, як свідчать результати пошукової роботи, мають вплив особисті схильності і здібності вчителя. Було виявлено, що емпатія і темперамент істотно зумовлює оцінні дії. Чим вищий рівень, чим більш урівноважений емоційно темперамент, тим компетентнішою щодо вибору компонентів і факторів є реалізація оцінної функції учителя фізичного виховання.

Учителі фізичного виховання вчилися оцінювати навчальні досягнення учнів, ураховуючи різні схильності і риси учнів (фізичні, психічні, емоційні, інтелектуальні і моторні) (табл. 2).

Таблиця 2

Взаємозв'язок між урахуванням схильностей і рис учнів під час оцінювання їх досягнень і рівнем емпатії в досліджуваних учителів [%]

Рівень емпатії	N	Урахування в оцінюванні схильностей і рис учня														
		фізичні			психічні			емоційні			інтелект.			моторні		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Високий	16	75,0	25,0	0	25,0	62,5	12,5	37,5	50,0	12,5	25,0	62,5	12,5	75,0	25,0	0
Середній	356	91,9	6,2	2,0	39,0	48,3	12,6	38,8	41,9	19,4	37,4	38,2	24,4	86,8	7,3	5,9
Низький	208	93,3	6,7	0	35,6	51,9	12,5	36,5	43,3	20,2	42,3	34,6	23,1	82,7	14,4	2,9
Тест неза- лежності Chi ²		χ ² = 12,82* VCramera=0,10 5			χ ² = 1,96 VCramera=0,04 1			χ ² = 0,90 VCramera=0,02 8			χ ² = 5,77 VCramera=0,07 1			χ ² = 13,63** VCramera=0,108		

Умовні позначення:

Емпатія висока = 85– 122 балів; середня = 57– 84 балів; низька = 56 і менше.

Урахування в оцінюванні схильностей учнів: 1– так; 2– іноді; 3– ні.

У двох сферах схильностей виявлено істотний зв'язок з рівнем емпатії у досліджуваних учителів. Це стосується фізичних і моторних схильностей. Понад 90% учителів із середнім і низьким рівнем емпатії й лише 75% високоемпатійних учителів в оцінюванні враховують фізичні схильності учнів. Понад 80% учителів із середнім і низьким рівнем емпатії і 75% з високим рівнем емпатії беруть до уваги моторні схильності під час оцінювання досягнень учнів. На жаль, як видно з аналізу даних, значний відсоток досліджуваних учителів не враховує в оцінюванні психічних (12,5%), емоційних (12,5% – 20,2%), інтелектуальних (12,5% – 24,4%) схильностей. Було виявлено, що із зростанням рівня емпатії в досліджуваних зменшується відсоток учителів, які не враховують окремі схильності й риси учнів при оцінюванні досягнень.

Встановлено, ретельність і правильність оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання істотно залежить від стилю дидактичного спілкування (табл. 3).

Взаємозв'язок між урахуванням схильностей і рис учнів при оцінюванні їх досягнень й стилями дидактичного спілкування в досліджуваних учителів (%)

Рівень емпатії	N	Урахування в оцінюванні схильностей і рис учня														
		фізичні			психічні			емоційні			інтелект.			моторні		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Алоцентричний	104	94,2	5,8	0	32,7	50,0	17,3	44,2	28,8	26,9	44,2	30,8	25,0	86,5	9,6	3,8
Егоцентричний	100	90,0	10,0	0	38,0	46,0	16,0	28,0	44,0	28,0	42,0	32,0	26,0	76,0	18,0	4,5
Інструментальний	376	91,8	6,4	1,9	38,6	51,1	10,4	38,8	46,0	15,2	36,4	41,0	22,6	87,0	8,5	4,5
Тест незалежності Chi ²		χ ² = 5,63 Vcramera = 0,070			χ ² = 5,40 Vcramera = 0,068			χ ² = 19,75** Vcramera = 0,131			χ ² = 5,34 Vcramera = 0,068			χ ² = 8,64 Vcramera = 0,086		

Умовні позначення:

Урахування в оцінюванні схильностей учнів: 1– так; 2– іноді; 3– ні.

Як свідчать результати пошукової роботи, на оцінювання результатів навчальних досягнень суттєвий вплив мають схильності і риси кожного учня. Виявлено істотний зв'язок між урахуванням емоційних станів учнів і стилями спілкування вчителя. Учителі, які характеризуються алоцентричним стилем, постійно ураховують емоційні настрої учнів (44,2%). Учителі, що володіють інструментальним та егоцентричним стилями, не завжди беруть до уваги емоційні настрої учнів під час їх оцінювання (46% і 44% відповідно). Значно частіше учасники експерименту брали до уваги, без огляду на стиль дидактичного спілкування, фізичні схильності учнів (94,2% – алоцентричний стиль, 90% – егоцентричний, 91,8% – інструментальний). Однозначно не виявлено, який із стилів спілкування – егоцентричний, алоцентричний, чи інструментальний – є найбільш доцільним для об'єктивного і правильного оцінювання учнів. Однак у більшості випадків помічено, що вчителі, які характеризуються поміркованим (інструментальним) стилем, здійснюють контрольно-оцінні дії більш ефективно, ніж егоцентрики чи алоцентрики.

Об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання, як свідчать результати експериментальної роботи, залежить від стилю управління дидактико-виховним процесом (табл. 4).

Таблиця 4

Взаємозв'язок між урахуванням схильностей і рис учнів під час оцінювання їх досягнень та стилями керування дидактико-виховним процесом у досліджуваних учителів (%)

Рівень емпатії	N	Урахування в оцінюванні схильностей і рис учня														
		фізичні			психічні			емоційні			інтелект.			моторні		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Адаптаційний	234	92,3	6,8	0,9	41,0	45,3	13,7	47,0	39,3	13,7	41,9	36,8	21,4	84,6	12,0	3,4
Інноваційний	52	84,6	11,5	3,8	36,5	59,6	3,8	34,6	34,6	30,8	38,5	30,8	30,8	69,2	23,1	7,7
Поміркований	294	92,9	6,1	1,0	34,7	52,0	13,3	31,3	46,6	22,1	36,4	39,5	24,1	88,1	6,8	5,1
Тест незалежності Chi ²		χ ² = 5,54 Vcramera = 0,069			χ ² = 7,13 Vcramera = 0,078			χ ² = 19,62** Vcramera = 0,130			χ ² = 3,6434 Vcramera = 0,056			χ ² = 16,09** Vcramera = 0,118		

Умовні позначення:

Урахування в оцінюванні схильностей і рис учнів: 1– так; 2– іноді; 3– ні.

Стиль управління дидактико-виховним процесом у вчителів, які брали участь в експериментів, має вплив на врахування емоційних і моторних схильностей і рис учнів. Емоційні схильності враховуються під час оцінювання учнів передусім учителями з адаптаційним (так – 47%, іноді – 36,8%) і поміркованим (так – 31,3%, іноді – 46,6%) стилем. Майже 31% учителів, які характеризувалися емоційним стилем не беруть до уваги в процесі оцінювання учнів їх емоційних схильностей. Моторні риси враховують під час виставлення оцінок в основному адаптатори (так – 84,6%, іноді – 12%) і помірковані вчителі (так – 88,1%, іноді – 6,8%).

Таблиця 5

Взаємозв'язок способів формування в учнів умінь самооцінки й самоконтролю досягнень з фізичного виховання з рівнем емпатії в досліджуваних учителів [%]

Рівень емпатії	N	Формування самооцінки й самоконтролю учнів з ф-ри			
		Часто	Іноді	При вибраних дисциплінах	Зовсім ні
Високий	16	25,0	50,0	25,0	0
Середній	356	29,8	41,0	23,6	5,6
Низький	208	33,7	33,7	29,8	2,9
Тест незалежності Chi ²		χ ² = 8,11 V Cramera = 0,084			

Умовні позначення:

Емпатія висока = 85– 122 балів; середня = 57– 84 балів; низька = 56 і менше.

Каноном оцінювання з фізичного виховання є озброєння учнів уміннями робити самооцінку й самоконтроль навчальних досягнень. Як випливає з даних, що містяться в таблиці 5, досліджувані вчителі іноді (50% – з високою емпатією; 41% – із середньою; 33,7% – з низькою емпатією) або при вибраних дисциплінах – розділах (25% – з високою емпатією; 23,6% – із середньою; 29,8% – з низькою) застосовують самооцінку й самоконтроль учнів на уроках фізичного виховання. Тільки 25% учителів з високим рівнем емпатії часто запроваджують самооцінку й самоконтроль учнів на уроках фізкультури. Цей показник є ненабагато вищим в осіб із середнім (29,8%) і низьким рівнем емпатії (33,7%). Не було виявлено істотної залежності між використанням самооцінки й самоконтролю досягнень учнів і рівнем емпатії у досліджуваних учителях.

З метою поглиблення знань про стан виконання контрольних-оцінних дій вчителями фізичного виховання ми спостерігали за проведенням уроків. Здається, така перевірка шкільної практики значно полегшить й збагатить дослідницьку проблему, що розглядається в цій праці. Спостерігаючи за різними уроками фізичного виховання на трьох освітніх рівнях, ми враховували додатковий фактор – емпатійну поведінку вчителів, яка має значний, а може й головний вплив на дидактично-виховні ефекти, зокрема при виконанні контрольних-оцінюючих дій.

Під час аналізу контрольних-оцінних дій у вчителів фізичного виховання було виділено такі компоненти: контроль особистої гігієни (одягу, тіла тощо), контроль і оцінювання позицій та поведінки учнів (напр. наявність спортивної форми, активність, заангажованість, відвідування тощо), контроль і оцінювання знань учнів, оцінювання, виражене оцінкою або балами за рухові, утилітарні, організаційні вміння, за фізичну вправність, словесне оцінювання виконання завдань (між іншим похвала чи докір), самоконтроль і самооцінка учнів (знань, умінь, справностей, позиції й поведінки).

Іншою сферою, що підлягала аналізу, було визначення проявів емпатійної поведінки в досліджуваних учителях під час проведення окремих уроків. Емпатійна поведінка виражалася: посмішкою вчителя, вмінням підтримати учня у важких ситуаціях, співчуттям учителя при невдачі учня, радістю від досягнутих учнем успіхів, відповідним дружнім звертанням вчителя до учня, особистою культурою вчителя, вмілою поведінкою учня в різних дидактично-виховних ситуаціях. Під час відвідування уроків було також виявлено неприпустиму для вчителів поведінку (напр., крик, спроби рукоприкладства, образливе звертання до учнів тощо) й абсолютну відсутність проявів емпатійної поведінки досліджуваних учителів.

ВИСНОВКИ

1. Результати аналізу педагогічної теорії і педагогічної практики свідчать, що незважаючи на істотне зростання кількості праць, присвячених проблемі оцінювання навчальних досягнень учнів, переважна більшість з них обмежується дослідженням проблеми перевірки рівня

фізичної вправності і ступеня технічного опанування різними елементами спортивної діяльності. Як свідчать результати емпіричного дослідження, контроль, який здійснюють вчителі фізичного виховання, має винятково зовнішній характер, часто формує негативні емоції учнів, слабо спрямований на активізацію механізмів їх самоконтролю і самооцінки. Крім цього традиційний контроль обминає такі істотні питання як формування знань про фізичну культуру, ставлень і позицій учнів, їх умінь самостійно керувати власним фізичним розвитком. Це є причиною того, що тільки 5-7% дорослих поляків декларують свою фізичну активність, а 93-95% – не реалізують знання і вміння з фізичного виховання, які вони одержали в школі. Такий стан справ у фізичному вихованні й оцінювані досягнень учнів зумовлює кризу професійної діяльності вчителя.

2. У дослідженні визначено сутність та зміст основних категорій контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів. У дидактичній літературі використовують поняття контроль, перевірка, оцінювання, оцінка, облік. Часто під поняттям “контроль” розуміють кінцеву перевірку результатів праці учня, яка слугує визначенню його досягнень і дає можливість сформулювати оцінку. Контроль не тільки виконує завдання перевірки, але й передусім дає можливість постійно аналізувати, порівнювати заплановані результати з фактичними досягненнями. Це значення терміну дає змогу розширити межі пошуків і пропозицій на весь процес навчання і виховання, а не тільки спрямовувати контроль на його кінцеву фазу. Контроль необхідно розуміти як педагогічну діяльність, що супроводжує процес навчання на всіх його етапах і компонентах. Контроль іноді випереджує процес навчання, його результати забезпечують моделювання і проектування освіти, розвиток потреб суб’єктів навчання.

3. Контроль у навчальному процесі виконує різні функції: 1) розпізнавальна або підготовча – дає змогу визначити освітні потреби тих, хто підлягає дидактичному впливу, розробити відповідну програму навчання; 2) організаційна – забезпечує можливість спостерігати, аналізувати і порівнювати практичний перебіг навчання з попередньо поставленими завданнями; 3) поточна – допомагає визначити актуальний рівень і стан засвоєння учнями програмового матеріалу, з’ясувати його прогалини і потреби доповнення; 4) оцінювальна – дає можливість визначити результати дидактико-виховної роботи, відмінності між освітніми суб’єктами. Ефективний контроль передбачає реалізацію всіх основних функцій, їх взаємозв’язок.

4. Цілі контролю проявляються у визначеній дидактичній дійсності, яка має різні плани і сфери прояву. Вони називаються також межами, в яких контроль може реалізовувати свої цілі. У дидактиці розрізняють такі межі контролю: 1) контроль у процесі навчання й виховання; 2) контроль пізнавальної самоосвітньої готовності; 3) контроль у процесі виховання; 4) порядкувально-організаційний контроль. Усі вищезазнані межі контролю охоплюють у своєму подальшому розвитку й деталізації цілісність роботи учня в школі, а тому не можуть виходити за межі контрольної діяльності вчителів, педагогічної ради й дирекції школи.

5. Учителі фізичного виховання, які працюють в базових, гімназійних та понад базових школах показали високу самооцінку виконання окремих контрольних дій як діагностичного оцінювання, так і підсумкового. Водночас на підставі аналізу уроків фізичного виховання, експертної оцінки результатів аналізу вчителів-методистів про реалізацію оцінювальних завдань та про рівень знань і вмінь фізичних вихователів, а також вибраних анкетних відповідей учителів було визначено стан таким, що незадовільняє розвитку сучасних освітніх концепцій і положень реформи системи освіти. Важливою проблемою діяльності польських учителів, в тому числі фізичного виховання, є уникання відповідальності за низький рівень навчання й виховання, за відсутність освітніх ефектів учнів, за недосягнуті заплановані освітні цілі. Причинами такого стану речей є прогалини в учительських компетенціях, які спричиняють порушення в професійній позиції вчителів, що в наслідку може призвести до неможливості покращення якості власної роботи й роботи школи. Суб'єктивна й помилкова вчительська оцінка результатів процесу навчання значно зменшує вплив на гармонійний та всебічний розвиток учня, найважливішого освітнього суб'єкта. Найслабшою ланкою контролю й оцінювання досягнень учнів учителями фізичного виховання є запровадження до процесу навчання й виховання самооцінки й самоконтролю учнів, які мають значний вплив на розвиток кожної сфери дитини.

6. Розроблено концепцію оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання як систему дидактичного виміру якості освіти на основі ефективної індивідуалізації, приучання учнів до відповідальності і самостійності, розвитку самоконтролю і самооцінки. Оцінювання із фізичного виховання як важливий компонент дидактичного процесу дає змогу вчителів систематично накопичувати, аналізувати й інтерпретувати інформацію про рівень реалізації освітніх завдань учнями класу, так і індивідуально кожним окремим учнем. У наслідок реформи освіти у Польщі було перевірено існуючу багато років у школах систему оцінювання, що в результаті зумовило запровадження істотних змін. Варто відзначити, що уніфікація критеріїв оцінювання є неможливою з огляду на специфіку деяких предметів. Це стосується фізичного виховання, де уніфікація критеріїв може стосуватися винятково загальних положень, оскільки програмові завдання з цього предмету найчастіше реалізуються в різних умовах, іноді досить специфічних.

7. Технологія оцінювання навчальних досягнень учнів повинна забезпечувати не тільки досягнення цілей педагогічної системи, але й реалізацію особистісних сенсів суб'єктів освітнього процесу, взаємозв'язок його основних компонентів. Об'єктом виміру у фізичному вихованні є всі властивості учня (соматичні, структурні, фізіологічні, біомеханічні параметри, моторні здібності, рухові вміння, знання про фізичну культуру), які можна розглядати в об'єктивному (як вимірювальні цінності) або суб'єктивному (як індивідуальні відчуття вчителя) аспектах. Дидактичний вимір у фізичному вихованні охоплює кількісні (фізична вправність, фізичний розвиток,

стан здоров'я) та якісні складники (рухові, організаційні, утилітарні вміння та знання, доповнені додатковою інформацією щодо позицій та інтересів учня). Важливою складовою вдосконалення процесу оцінювання навчальних досягнень учня є його ознайомлення з плануванням, організацією та аналізом власної навчальної діяльності (самоконтроль і самооцінювання).

8. Обґрунтовано критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичного виховання (рівень умінь і знань, участь в обов'язкових заняттях, підготовка до занять, участь в обов'язкових і факультативних заняттях, допомога в їх організації, особливі досягнення), які враховують схильності, риси і темперамент учнів, визначають основні об'єкти оцінювання, сформованість умінь самооцінки, стиль дидактичного спілкування і управління навчально-виховним процесом.

9. Професійна підготовка вчителя фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів повинна враховувати розвиток польської освітньої системи, її сучасний стан та перспективні напрямки модернізації відповідно до європейських і світових стандартів.

Розробка теоретичних і практичних основ підготовки вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів повинна здійснюватися на основі взаємодії системного, праксеологічного, аксіологічного, компетентнісного, суб'єктного, особистісно-орієнтованого підходів, ієрархічної структури педагогічної діяльності вчителя фізичного виховання.

Якісну підготовку вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів забезпечує педагогічна система, яка передбачає формування теоретичної і технологічної готовності до досліджуваного виду діяльності, самооцінку власної діяльності, здатність до неперервного професійного саморозвитку особистості. Педагогічна система підготовки охоплює навчання студентів у вищій педагогічній школі, підвищення кваліфікації, методичну роботу вчителів, самоосвіту і самовдосконалення та реалізовує загальні (суспільна, дидактична, виховна, діагностична) і специфічні (технологічна, дослідницька, прогностична) функції. Ефективна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до досліджуваного виду діяльності передбачала застосування як традиційних, так і інноваційних форм і методів навчання (бесіда, дискусія, тренінг, розв'язування педагогічних задач, аналіз психолого-педагогічних ситуацій, проведення навчально-педагогічних ігор та ін.)

Реалізація концептуальних підходів забезпечує можливість характеризувати підготовку як спеціально організований інноваційний за своїм характером процес, побудований з урахуванням специфіки дидактико-виховної діяльності вчителя фізичного виховання, авторської концепції оцінювання досягнень учнів, що адаптована до реальних умов їх навчання і виховання.

10. Підбір способу й об'єктів діагностування досягнень учнів, ієрархія застосовуваних критеріїв і предметів оцінювання учнів з фізичного виховання, декларація виставлення незадовільних і відмінних оцінок під час семестру й наприкінці навчального року, запровадження нових

положень реформи систем оцінювання та використання самооцінки й самоконтролю серед учнів істотно залежить від статі досліджуваних, типу школи й закінченого вчителями ВНЗ. Найбільші відмінності у вибраних компонентах оцінювання й контролю учнів виявлено між учителями-випускниками ВНЗ фізичного виховання в Познані, Вроцлаві й Лодзі. Кваліфікація й компетенції вчителів не залежать від статі, місця роботи, місця проживання чи закінченого ВНЗ. Така ситуація не гарантує відповідної якості й рівних шансів навчання дітей і молоді.

На виконання контрольних дій мають вплив особистісні схильності й здібності вчителя. На підставі досліджень було виявлено, що емпатія та темперамент істотно зумовлюють оцінні дії вчителів. Чим вищий рівень емпатії й більш урівноважений емоційно темперамент, тим компетентнішим у сфері вибраних компонентів і факторів є оцінювання вчителів фізичного виховання.

Ретельність і правильність оцінювання досягнень учнів з фізичного виховання істотно залежить від сформованого стилю дидактичного спілкування й стилю керування дидактично-виховним процесом учителями. Однозначно не виявлено, який із стилів спілкування – егоцентричний, алоцентричний чи інструментальний є найбільш бажаним для об'єктивного й правильного оцінювання учнів. Однак у більшості аналізованих випадків помічено, що вчителі, які характеризуються поміркованим (інструментальним) стилем, здійснюють контрольні дії з більшою освітньою користю, ніж егоцентрики чи алоцентрики.

11. Одним із багатьох завдань сучасної школи є ознайомлення учнів із співучастю в плануванні, організації та оцінюванні власного навчання та взяття за неї відповідальності. Вищою формою контролю й оцінювання є самоконтроль і самооцінювання. Приймаючи такий перебіг міркування, треба визнати факт помітної в цьому процесі суб'єктивності учня. У фізичному вихованні самоконтроль і самооцінювання, тобто контроль і оцінювання самого себе (напр., визначення власного фізичного розвитку, рівня вправності й рухових умінь тощо) повинен бути свідомою й компетентною участю усіх учнів. Щоб це було можливим, уже в ранньому шкільному віці вчитель повинен їх поступово привчати до об'єктивності в самоконтролі й самооцінюванні. У майбутньому наявність таких умінь може скласти основу прийняття відповідних рішень, а також ефективного психічного захисту від несправедливих думок, які людину переоцінюють або недооцінюють.

Виконане дослідження не вирішує усіх проблем підготовки майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень учнів. Перспективними можуть бути дослідження, спрямовані на вдосконалення структури та змісту підготовки вчителя до розробки особистісно-зорієнтованих програм формування фізичної культури учнів і технологій їх самооцінної діяльності.

Список праць, опублікованих за темою монографії

Монографії

1. Мушкета Р. Підготовка вчителів фізичного виховання у Польщі до оцінювання навчальних досягнень учнів: Монографія. – Тернопіль: В-цтво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – 553 с.
2. Muszkieta R., Bronikowski M. (2000). *Wychowanie fizyczne w nowym systemie edukacji*. Wydawnictwo, AWF, Poznac.
3. Muszkieta R. (2001). *Nauczyciel w reformujacej sie szkole*. Wydawnictwo "Arka", Poznac.
5. Muszkieta R. [(2003). *Nauczyciel i uczen wyzwaniem dla przyszłości*. Fundacja na Rzecz Akademii Wychowania Fizycznego, Poznac, ISBN 83-917202-1-7, ss.248.
6. Muszkieta R. (2004). *Ocenianie osiagnieŃ uczniow przez nauczycieli wychowania fizycznego*. Monografia. Fundacja na Rzecz Akademii Wychowania Fizycznego, Poznac, ISBN 83-917202-2-5, ss.322.
7. Muszkieta R. (2005). *Physical education teacher - evaluation of students' performance*. Wydawnictwo WIGO, Poznac, ISBN 83-917202-3-3, ss.300.

Статті у наукових фахових виданнях

8. Muszkieta R. (1999). *Styl życia i aktywność fizyczna dzieci i młodzieży*. Kultura Fizyczna, Nr9-10,s.9-11.
9. Muszkieta R. (1999). *Miejsce zabaw i gier ruchowych w podstawach programowych z wychowania fizycznego* (w:) „Zabawy i gry ruchowe - teoria i metodyka" [red. T.Staniszewski]. Wydawnictwo AWF, Warszawa, s.61-66.
10. Muszkieta R. (1999). *Badania aktywności fizycznej*. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne, Nr 5, s.201-204.
11. Muszkieta R. (1999). *The relationship of diet and the level of physical fitness among 8-16-year-old children from rural homes*. Studies in Physical Culture and Tourism, Vol.6., s.101-117.
12. Muszkieta R. (2000). *Projekt oceny opisowej ucznia z wychowania fizycznego i rola nauczyciela w procesie oceniania* (w:) „Zajęcia ruchowe w kształceniu zintegrowanym" [red. T.Koszczyk, M.Lewandowski]. AWF, Wroclaw, s. 149-152.
13. Muszkieta R. (2000). *Proces kontrolowania i oceniania ucznia z wychowania fizycznego* (w:) „Wychowanie fizyczne w nowym systemie edukacji" [red. R.Muszkieta, M.Bronikowski]. Wydawnictwo AWF, Poznac, s.78-88.
14. Muszkieta R. (2000). *Postawy życiowe i zawodowe studentów wychowania fizycznego* (w:) „Wychowanie fizyczne w nowym systemie edukacji" [red. R.Muszkieta, M.Bronikowski]. Wydawnictwo AWF, Poznac, s. 164-173.

15. Muszkieta R. (2000). *Postawy iyciowe i zawodowe studentyw Kolegium Nauczycielskiego w Lesznie* (w:) „Актывноѳж ruchowa ludzi w ryĳnym wieku” [red. D.Umiastowska]. Wydawnictwo Promocyjne „Albatros”, Szczecin, s. 190-194.
16. Muszkieta R. (2000). *Актывноѳж fizyczna studentyw AWF w Poznaniu* (w:) „Актывноѳж f ruchowa ludzi w ryĳnym wieku” [red. D.Umiastowska]. Wydawnictwo Promocyjne „Albatros”, Szczecin, s. 195-199.
17. Muszkieta R. (2001). *Сзыпноѳи kontrolne nauczyciela wychowania fizycznego w ѳwietle przedmiotowych systemu oceniania* (w:) „Efekty ksztacenia i wychowania w kulturze fizycznej” [red. J.Ѓlkĳyski]. Wydawnictwo AWF, Katowice, s.69-76.
18. Muszkieta R. (2001). *Ocena poziomu prowadzenia zajkж w uczelniach wychowania fizycznego oraz przygotowania studentyw do przysziego zawodu*. Pedagogika Szkoiy Wyiszej, Nr 17,s.138-146.
19. Muszkieta R. (2001). *Nauczyciel w nowym systemie edukacji*. Kultura Fizyczna, Nr 5-6, s.5-11.
20. Muszkieta R. (2001). *Oczekiwania wobec nauczycieli akademickich w ѳwietle reformy systemu edukacji w Polsce*. Kultura Fizyczna, Nr 7-8, s. 11-15.
21. Muszkieta R. (2001). *ZwiŃzki zachodzŃce mĳdzy sprawnoѳciŃ fizycznŃ i innymi miernikami v oceny stanu biologicznego oraz zachowaniami zdrowotnymi w ѳwietle piŃmiennictwa i badac wiasnych*. Roczniki Naukowe AWF, Poznac, Zeszyt 49-2000, s.63-71.
22. Muszkieta R. (2001). *ZwiŃzki zapadalnoѳi na choroby z poziomem sprawnoѳci fizycznej u 8-16-letnich dzieci wiejskich*. Roczniki Naukowe AWF, Poznac, Zeszyt 49-2000, s.73-89.
23. Muszkieta R. (2001). *Szkolny i wojskowy nauczyciel wychowania fizycznego* (w:) „Morfo funkcjonalne uwarunkowania i skutkisiuĳby wojskowej” [red. M.Sokoiowski]. Wydawnictwo Wyiszej Szkoiy Oficerskiej, Poznac, s.275-281.
24. Muszkieta R. (2002). *Integracja czy dezintegracja systemu oceniania ucznia z wychowania fizycznego?* (w:) „Integracja w procesie ksztacenia i wychowania fizycznego” [red. T.Koszczyc, P.OleŃniewicz]. Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego, Wrociaw, s. 183-188.
25. Muszkieta R. (2002). *Nauczyciel - reforma systemu edukacji - ksztacenie zintegrowane-wychowanie psychofizyczne dzieci* (w:) „Wychowanie fizyczne w procesie ksztacenia zintegrowanego” [red. T.Tomaszewski]. Gniezno, s. 12-27.
26. Muszkieta R. (2003). *ZwiŃzki zachodzŃce mĳdzy czynnoѳciami kontrolno-oceniajŃcymi a poziomem empatii u nauczycieli wychowania fizycznego* (w:) „Kontrola i ocena w wychowaniu fizycznym” [red. R.Bartoszewicz, T.Koszczyc, A.Nowak]. Wydawnictwo: Wrociawskie Towarzystwo Naukowe, Wrociaw, s.233-239.

27. Muszkieta R. (2003). *Kompetentny nauczyciel sportu i edukacji* (w:) „Społeczny wymiar sportu” [red. Z.Dziubiński]. Wydawnictwo: Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa, s.380-393.
28. Muszkieta R. (2003). *Kompetentny nauczyciel akademicki - nauczyciel nauczycieli sportu i edukacji* (w:) „Społeczny wymiar sportu” [red. Z.Dziubiński]. Wydawnictwo: Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa, s.394-404.
29. Muszkieta R. (2003). *Nauczycielskie przejawy zachowań empatycznych w procesie kontrolowania i oceniania osiągnięć uczniów z wychowania fizycznego* (w:) „Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole” [red. J.Jonkisz, M.Lewandowski]. Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wrocław, s.277-284.
30. Muszkieta R. (2003). *Czy obecny i przyszłościowy nauczyciel wychowania fizycznego podlega oczekiwaniom społecznym?* (w:) „Nauczyciel i uczeń wyzwaniem dla przyszłości” [red. R.Muszkieta]. Fundacja na Rzecz Akademii Wychowania Fizycznego, Poznań, s.14-27.
31. Muszkieta R. (2003). *Wolontariat w pracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie i ruchowo* (w:) „Kształcenie kadr dla potrzeb kultury fizycznej osób z niepełnosprawnością” [red. W.Dziurawska-Martyniec]. Wydawnictwo Uniwersytetu Palackiego w Olomouci (Czechy) i Akademii Wychowania Fizycznego, Poznań, s.89-95.
32. Muszkieta R. (2004). *Czynności kontrolno-oceniacyjne i przejawy zachowań empatycznych u nauczycieli wychowania fizycznego*. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne, Nr 1, s. 18-22.
33. Muszkieta R. (2004). *Procedury sprawdzania - procesy oceniania ucznia z wychowania fizycznego*. Lider, Nr 2, s.13-15.
34. Muszkieta R. (2004). *Proponcja realizacji czwartej godziny obowiązkowych zajęć z wychowania fizycznego* (w:) „Optymalne wykorzystanie czasu przeznaczonego na aktywność ruchową ucznia w aspekcie czterech godzin wychowania fizycznego” [red. Sz.Krasicki, E.Madejski]. Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego, Kraków, s.22-28.
35. Muszkieta R. (2004). *Primum non nocere w ocenianiu osiągnięć ucznia z wychowania fizycznego*. Kultura Fizyczna, Nr 3-4, s.7-15.
36. Muszkieta R. (2004). *Postawy zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego w świetle misji edukacyjnej* (w:) „Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole” [red. T.Koszczyk, M.Lewandowski, W.Starosiński]. Wydawnictwo WTN, Wrocław, s.53-61.
37. Muszkieta R. (2004). *Wystróżowanie zależności między wybranymi czynnościami kontrolno-oceniowymi a poziomem empatii u nauczycieli wychowania fizycznego*. Roczniki Naukowe, PWSZ, Leszno, seria A, T.II, Nr 2, s. 135-148.

38. Muszkieta R. (2005). *Związki czynności kontrolno-oceniających i stylów kierowania z procesem dydaktyczno-wychowawczym u nauczycieli wychowania fizycznego*. Roczniki Naukowe AWF Poznań, Zeszyt 54, s.83-94.

39. Muszkieta R. (2005). *Postawy zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego wobec nowych wyzwań edukacyjnych* (w:) „Sport jako kulturowa rzeczywistość” [red. Z.Dziubiński]. Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa, s.400-412.

40. Muszkieta R. (2005). *Nauczyciel akademicki w kulturze fizycznej* (w:) „Współczesna kultura fizyczna studentów w teorii i praktyce” [red. A.Matuszewski, R.Muszkieta]. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań, s. 149-161.

Матеріали науково-практичних конференцій

41. Konferencja nt. „Reforma oświaty w Polsce”. Organizator: Uniwersytet Szczeciński, Instytut Kultury Fizycznej, 15.03.1999 r. (udział w dyskusji).

42. *The level of selected estimation measures of biological state of girls and boys from rural areas* [wsp. M.Janowska] (referat). I Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. „Zdrowie: istota, diagnostyka i strategie zdrowotne w warunkach nauczania, pracy i sportu”. Organizator: Politechnika Radomska (PAN, Akademia Nauk Medycznych Ukrainy, Rosyjska Akademia Nauk Medycznych). Miejsce: Krynica Gyrska, 10-12.05.1999r.

43. *Zastosowanie kinezylogii edukacyjnej w procesie nauczania* [wsp. R.ґleboda, M.Janowska] (poster). IV Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. „Nauczanie i uczenie się na szczeblach przednich doświadczeń. Transfer w procesie wychowania fizycznego”. Organizator: AWF Wrocław. Miejsce: Olejnica, 05-07.09.1999 r.

44. a) *Postawy studentów AWF wobec zmian systemu edukacji w Polsce* (poster), b) *Kierunki rozwoju i obszary badań metodyki wychowania fizycznego* [wsp. M.Bronikowski] (referat). XXVII Konferencja Naukowo-Methodyczna nt. „Wychowanie fizyczne w nowym systemie edukacji”. Organizator: AWF, Poznań, 19-20.11.1999 r.

45. Seminarium nt. „Rola ENSSHE w dziedzinie unifikacji programów kształcenia w uczelniach wychowania fizycznego i ich integracji w Europie”. Organizator: AWF, Warszawa, 10.04.2001 r. (udział w dyskusji).

46. *Wpływ samokontroli i samooceny na aktywność i zaangażowanie uczniów na zajęciach wychowania fizycznego* [wsp. W.Nowak] (poster). IX Konferencja Naukowa nt. „Wychowanie fizyczne i sport w badaniach naukowych”. Organizator: AWF, Poznań, 24.05.2001 r.

47. *Integracja czy dezintegracja systemu oceniania ucznia z wychowania fizycznego?* (poster). V Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. „Dydaktyka wychowania fizycznego. Integracja w procesie kształcenia i wychowania fizycznego”. Organizator: Akademia Wychowania Fizycznego, Wrocław. Miejsce: Olejnica, 09-11.09.2001 r.

48. a) *The model of Polish teacher of physical education* [wsp. M.Janowska, R.Hleboda] (poster).
 b) *Health education in the early stage of school* [wsp. M.Janowska, R.Hleboda] (poster), c) *Influence of yoga programme and educational kinesiology on level of stress and body posture of children aged 8* [wsp. R.Hleboda, M.Janowska] (poster). II International Conference "Movement and Health".
 Organizator: Faculty of Physical Culture, Polack University, Olomouc, Czech Republic, 15-18.09.2001 r.

49. Konferencja naukowa nt. „Wskaźniki Jakości Życia Mieszkańców Poznania”. Organizator: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Urząd Miasta Poznania. Miejsce: Tor Regatowy „Malta” w Poznaniu, 11.07.2002 r. (udział w dyskusji).

50. *Nauczycielskie przejawy zachowań empatycznych w procesie kontrolowania i oceniania osiągnięć uczniów z wychowania fizycznego* (referat). IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. „Wychowanie i kształcenie w zreformowanej szkole. Uczeń w świecie reformującej się szkoły i perspektyw życia społecznego”. Organizator: Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Miejsce: AWF Wrocław, 29-30.11.2002 r.

51. *Wolontariat w pracy z dziećmi z niedorozwojem intelektualnym* (referat). Konferencja Naukowa nt. „Edukacja wzmożonego rozwoju osób z niedorozwojem umysłowym i słuchu”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Lesznie, 07.06.2003 r.

52. *Związki zachodzące między czynnościami kontrolno-oceniowymi a poziomem empatii u nauczycieli wychowania fizycznego* (referat). VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Dydaktyka wychowania fizycznego. Kontrola i ocena w wychowaniu fizycznym”. Organizator: Akademia Wychowania Fizycznego, Wrocław. Miejsce: Olejnica, 14-16.09.2003 r.

53. III Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. „Optymalne metody wykorzystania ruchu w wychowaniu i terapii dzieci niepełnosprawnych”. Organizator: Katedra Kultury Fizycznej Osób Niepełnosprawnych Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu. Miejsce: AWF Poznań, 14-15.11.2003 r. (udział w dyskusji).

54. *Sukcesy, oczekiwania, kariera zawodowa i osobista piłkarzy nożnych* [wsp. D.Zieniuk] (referat). XII Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. „Wychowanie fizyczne i sport w badaniach naukowych”. Organizator: Akademia Wychowania Fizycznego, Poznań, 27.05.2004 r.

55. *Uwarunkowania społeczno-osobiste kariery zawodowej piłkarzy nożnych* [wsp. D.Zieniuk] (referat). II Konferencja Naukowa nt. „Ruch rzeźbi każdy umysł i ciało”. Organizator: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Lesznie, Leszczyńskie Stowarzyszenie Dzieciom Niepełnosprawnym, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej - oddział w Poznaniu. Miejsce: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Leszno, 04.11.2004 r. (moderator konferencji).

56. *Istotne czynniki aktywności fizycznej studentów akademii wychowania fizycznego* (referat). I Konferencja Naukowa nt. „Współczesna kultura fizyczna studentów w teorii i praktyce”. Organizator:

Wyższa szkoła Bankowa w Poznaniu, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej - oddział w Poznaniu. Miejsce: Wyższa Szkoła Bankowa, Poznań, 17.11.2004 r. (moderator konferencji).

57. a) *Terapijsze postawy zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego w świetle przyszłościowej misji edukacyjnej* (referat), b) *Ocena i stymulacja jakości wychowania fizycznego w szkole - propozycje rozwiązań systemowych* [wsp. T.Fiobwicz, M.Lewandowski, R.Madejski] (referat). V Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. „Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole”. Organizator: Akademia Wychowania Fizycznego, Wrocław, 27-28.11.2004 r.

58. *Model nauczyciela wychowania fizycznego - stan i perspektywy* (referat plenarny). Studencka Sesja Naukowa pt. „Przygotowanie zawodowe - tożsamość zawodowa - plany zawodowe studentów akademii wychowania fizycznego”. Organizator: Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu. Miejsce: Dom Pomocy Społecznej, Pakyówka, 10-11.12.2004 r.

59. a) *Wybrane uwarunkowania społeczno-osobiste kariery sportowej piłkarzy nożnych* [wsp. D.Zieniuk] (referat), b) *Związki między wybranymi komponentami czynności kontrolno-oceniających i poziomem empatii u nauczycieli wychowania fizycznego* [wsp. M.Sokołowski, J.Tarnas] (referat). VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt. „Społeczne skutki szkolenia fizycznego w wojsku jako podstawa doskonalenia programów”. Organizator: Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych w Poznaniu. Miejsce: AWF, Poznań, 08-10.06.2005 r.

60. *Związki czynności kontrolno-oceniających i stylów kierowania procesem dydaktyczno-wychowawczym u nauczycieli wychowania fizycznego* (poster). XXX Konferencja Naukowa pt. „Kultura fizyczna w naszym życiu”. Organizator: Zakład Metodologii Wychowania Fizycznego Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, 13.10.2005 r.

61. *Self-assessment professional competence of physical education teachers* [wsp. P.Oleńiewicz] (referat) X Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. „Międzynarodowa Nauka Sportowa Ukrainy”. Organizator: Lwowski Instytut Kultury Fizycznej. Miejsce: Lwów (Ukraina), 13-15.04.2006 r.

62. I Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. „Człowiek-Edukacja -Kultura Fizyczna-Jawie”. Organizator: Wyższa Szkoła Pedagogiki i Administracji w Poznaniu. Miejsce: Wydział Zdrowia Publicznego WSPiA, Poznań, 16-17.10.2006 r. (moderator konferencji).

АНОТАЦІЇ

Мушкета Р. Підготовка вчителів фізичного виховання у Польщі до оцінювання навчальних досягнень учнів. – Рукопис.

Монографія на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2007.

У монографії обґрунтовано теоретико-методичні основи модернізації технології оцінювання навчальних досягнень учнів у професійній діяльності вчителя фізичного виховання, а також у системі його підготовки.

На основі аналізу стану підготовки вчителя фізичного виховання, причин і перспектив розвитку його контрольно-оцінних дій, конкретизації емпіричних і дидактико-психологічних чинників модернізовано систему оцінювання навчальних досягнень учнів із фізичного виховання, визначено межі і багатоаспектність змінних, факторів і компонентів цього процесу. Розроблено концепцію, технологію і критерії оцінювання навчальних досягнень учнів як компонента дидактичного виміру, який охоплює кількісні та якісні складники.

Розроблено систему підготовки вчителів фізичного виховання до оцінювання навчальних досягнень учнів, яка передбачає формування теоретичної і технологічної готовності до досліджуваного виду діяльності, самооцінку власної діяльності, здатність до неперервного професійного саморозвитку особистості, реалізовує загальні і специфічні функції.

За результатами дослідження розроблено й видано навчально-методичні посібники й матеріали щодо вдосконалення технології оцінювання навчальних досягнень учнів у професійній діяльності вчителя фізичного виховання і системі його підготовки.

Ключові слова: оцінювання й оцінка навчальних досягнень учнів з фізичного виховання, підготовка вчителів, концепція і технологія оцінювання навчальних досягнень, предмет виміру у фізичному вихованні, критерії оцінювання навчальних досягнень, контрольно-оцінні дії вчителя фізичного виховання.

Мушкета Р. Подготовка учителей физического воспитания в Польше к оцениванию учебных достижений учащихся. – Рукопись.

Монография на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория і методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2007.

Монография посвящена актуальной социально-педагогической и психолого-дидактической проблеме теории и методики физического воспитания, теории и методики профессиональной подготовки учителя физической культуры. В работе изучено, систематизировано и проанализировано современное состояние проблемы в историко-педагогической, психолого-педагогической, методической литературе, а также в образовательной практике.

В исследовании конкретизированы и обоснованы теоретико-методические основы модернизации технологии оценивания учебных достижений учащихся в профессиональной деятельности учителя физического воспитания, а также в системе его подготовки.

Впервые на основе анализа состояния подготовки учителя физического воспитания, причин и перспектив развития его контрольно-оценочных действий, конкретизации эмпирических и дидактико-психологических факторов было модернизировано систему оценивания учебных достижений учащихся по физическому воспитанию, определены границы и многоаспектность составляющих факторов и компонентов этого процесса.

Осуществление контрольно-оценочных действий учителей физического воспитания учитывает положения реформы системы образования Польши, специфику деятельности разных типов учебных заведений, иерархию критериев оценивания достижений учащихся, особенности методов самоконтроля и самооценки, стилей общения и управления дидактико-воспитательным процессом.

В монографии разработана концепция и технология оценивания учебных достижений учащихся как компонента дидактического измерения (взаимодействие системного, праксеологического, аксиологического, компетентного, субъектного, личностно-ориентированного подходов; реализация личностных смыслов субъектов учебного процесса, взаимосвязь его основных компонентов; объектом измерения в физическом воспитании выступают все свойства учащегося (соматические, структурные, физиологические, биомеханические параметры, моторные способности, двигательные умения, знания о физической культуре); дидактическое измерение в физическом воспитании охватывает количественные (физическая ловкость, физическое развитие, состояние здоровья) и качественные составляющие (двигательные, организационные, утилитарные умения и знания, которые были дополнены дополнительной информацией о позициях и интересах учащихся); значительной составляющей усовершенствования процесса оценивания учебных достижений учащегося было его ознакомление с планированием, организацией и анализом собственной учебной деятельности).

В исследовании была разработана система подготовки учителей физического воспитания к оцениванию учебных достижений учащихся, которая предполагает формирование теоретической и технологической готовности к исследуемому виду деятельности, самооценку собственной деятельности, способность к непрерывному профессиональному саморазвитию личности. Педагогическая система подготовки охватывает обучение студентов в высшей педагогической школе, повышение квалификации, методическую работу учителей, самообразование, самоусовершенствование и реализовывает общие (учебная, развивающая, воспитательная, диагностическая) и специфические (технологическая, исследовательская, прогностическая) функции.

В монографии были обоснованы критерии оценивания учебных достижений учащихся по физическому воспитанию (уровень умений и знаний, участие в обязательных занятиях, подготовка к занятиям, участие в обязательных и факультативных занятиях, помощь при их организации, особые достижения), которые учитывают склонности, черты и темперамент учащихся,

определяют основные объекты оценивания, сформированность умений самооценки, стиль дидактического общения и управления учебно-воспитательным процессом.

В работе определены дидактические основы технологии оценивания учебных достижений учащихся, разработаны схемы оценки и дидактического измерения в физическом воспитании, функционирования оценки в школьной системе образования; изучены особенности диагностико-прогностической деятельности учителя физической культуры; создана модель реализации авторской системы оценивания учебных достижений по физическому воспитанию; сформулированы положения о логике контрольно-оценочных действий учителя, их процессуальном характере.

Ключевые слова: оценивание и оценка учебных достижений учащихся по физическому воспитанию, подготовка учителей, концепция и технология оценивания учебных достижений, объект измерения в физическом воспитании, критерии оценивания учебных достижений, контрольно-оценочные действия учителя физического воспитания.

Mushketa R. Polish Physical Education Teacher Training for Evaluation of Pupils' Educational Achievements. – Manuscript.

Thesis for a Doctor Degree in Pedagogical Sciences, Speciality 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, 2007.

Theoretical and methodological foundations of modernization of technology of pupils' educational achievements evaluation in professional activity of Physical Education teacher and in the system of his training have been grounded in the thesis.

On the basis of the analysis of the state of Physical Education teacher training, reasons and prospects of development of his control and estimating activities, specification of empiric, didactic and psychological factors the system of evaluation pupils' educational achievements in Physical Education has been modernized; limits, multiaspectuality of variables, factors and components of this process have been defined. The conception, technology and criteria of evaluation of pupils' educational achievements as a component of didactic measurement which covers qualitative and quantitative components have been worked out.

The system of Physical Education teacher training for evaluation of pupils' educational achievements which presupposes formation of theoretical and technological readiness for the investigated activity, self-evaluation, ability for continuous professional self-development of personality, realizes general and specific functions has been worked out.

According to the results of the investigation educational aids for improvement of the technology of evaluation of pupils' educational achievements in the professional activity and training of Physical Education teacher have been elaborated and published.

Key words: evaluating and estimation of pupils' achievements in Physical Education, teacher training, conception and technology of evaluation of pupils' educational achievements, object of measurement in Physical Education, criteria of evaluation of educational achievements, control and estimating activities of Physical Education teacher.

Підписано до друку 23.08.2007р. Формат 60x90/16
Папір друкарський. Друк RESO. Ум. друк. арк. 1,9.
Наклад 100 примірників. Зам. № 72.

Видрук оригінал-макету:
редакційно-видавничий центр Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
вул. М.Кривоноса, 2. м. Тернопіль,
46027, Україна